

Umberto Galimberti:
Grozljivi gost:
Nihilizem in mladi
 Ljubljana: Modrijan,
 2009; 144 str.

V današnjem času je velikokrat videti, da je vzgoja izgubila svoj smisel in namen, oziroma ne vidi in ne zaznava več jasnega cilja v smislu ZA KAJ vzgajati. Cilj vzgoje ni več v tem, da otrok ali mladostnik postane odgovorna in samostojna oseba, ampak vse kaj drugega, oziroma ga mnogokrat ni, če pa že je, je zavrt v nekakšne ne-transparentne fraze, ki se jih lahko razume in razlaga tako ali drugače. Permisivna pedagogika je zminirala sveto področje ljubezni in vzgoje, kjer ni več jasne razmejitve med enim in drugim. Ni več jasnega cilja, kaj oziroma kdo bi naj otrok postal v prihodnosti, težišče pa se je premaknilo z "ZA KAJ" (vzgajati) na "KAKO", na "NAČIN" vzgoje (ki je seveda permissiven, in prav s tem si je permissivna pedagogika odžagala usodno vejo, ko ne gre več za dobrobit otroka in njegove prihodnosti, temveč bolj za visoko leteče besedne krilatice, ki so prijetne za poslušanje, a imajo kaj malo stika z realnim življenjem, s tem, kar se v življenju obnese in vzdrži). To je seveda po svoje razumljivo, saj brez celostnega, holističnega pogleda na človeka (otroka) in njegovo prihodnost skorajda

nujno pride do zgrešenosti cilja (če ta seveda sploh je). Brez jasno postavljenega cilja je tudi pot nejasna ali pa je poti celo več, kot trdijo nekateri. Ljubezen velikokrat ni več pojmovana kot (brezpogojna) zadovoljitev otrokovih temeljnih potreb po varnosti, skrbi in sprejetosti, oziroma se nejasno opotekajoče prepleta s samo vzgojo in načinom vzgoje. Zdi se, da je bistvo bolj v láksnem odnosu med starši in otroki, moderno je prijateljstvo, potrebno se je pogovarjati, dogovarjati, nagrajevati, sprejemati kompromise, biti otrokov animator ... Ob tem pa so besede v modernem vzgojnem besednem repertoarju, kot so postavljanje meja, doslednost, vzgoja za vrednote, spoštovanje, avtoriteta, ideal, dejavnosti v (pre)zgodnjem obdobju, uboganje, vzgoja volje, vzgoja za življenje, samostojnost, odgovornost, oblikovanje življenjskega smisla in identitete ..., bolj ali manj postale tujke. Preizkusni kamen vseh teorij in ravnanj je vedno življenje samo. In prav ti pokazatelji (realnih) rezultatov staršev, vzgojiteljev, učiteljev, profesorjev in ne nazadnje klime celotne družbe so vse prej kot spodbudni. Splošne ugotovitve so, da osebnostne lastnosti, kot so npr. samozavest, samospoštovanje, samopodoba, ki so bistvene za oblikovanje življenjskega smisla, pripravljenosti na življenje in osebnostne rasti, rapidno padajo. Pozitivnega in

navdušenega zazrtja v prihodnost skorajda ni več. Otroci in mladostniki se gibajo in dihaajo v bivanjski izpraznjenosti, eksistencialni krizi, in hodijo po poti življenja s "pokvarjenim" kompasom smisla. Otroci si dejansko ne znajo več nečesa želeti, ne hrepenijo po nečem, ampak hočejo, zahtevajo; ne rečejo "želim", ampak "hočem". Svoboda je zamenjana s svobodnjaštvom in namesto pristnih prednjačijo potrošniški individualni odnosi. Mladi se zbirajo, da bi bili skupaj sami. Pri mladostnikih je redko srečati navdušenost, veselje, optimistično razpoloženje, zavzetost, entuziaistično naperjenost k nečemu vrednemu, lepemu. Namesto tega kraljujejo naveličanost, apatičnost, tesnoba, strah, bivanjski vakuum, osebnotna regresija in depresija. Zadnji domet vsega tega pa so razne psihoze, zasvojenosti, psihotična stanja, samodestruktivnost in samomori.

V tej bivanjski klimi smo v slovenskem prostoru dobili prevod knjige italijanskega filozofa Umberta Galimbertija *GROZLJIVI GOST: Nihilizem in mladi*. Avtor je univerzitetni profesor antropologije in zgodovine filozofije v Milanu in se v pričujoči knjigi na zanimiv filozofsko-psihološki način spopade s tovrstno problematiko. Nedolgo nazaj je, kot gost festivala Vilenica, obiskal tudi Slovenijo. Kot zanimivost omenimo še to, da je bila njegova, na žalost sedaj že pokojna

žena Slovenka, s katero je bil poročen 40 let.

Gre za knjigo o mladih, kot pravi avtor sam, vendar ne gre za moraliziranje in obsojanje mladine, čemur smo velikokrat priče (in kar je najlažje početi ter se tako razbremeniti kakršnekoli odgovornosti), ampak gre bolj za ugotavljanje in analiziranje dejanskega bivanjskega stanja mladih ter kritiko miselnosti in ravnanja današnje družbe. Avtor se problemov loteva korenito, tj. pri samem bistvu, in dejansko gre za uspel poskus, kako privedi filozofski jezik, ki je mnogokrat (pre)abstrakten za širšo skupino bralcev, v konkretno življenje, v konkretne situacije. V prvi vrsti je knjiga namenjena vsem, ki se kakorkoli ukvarjajo in delajo z mladimi. Je jasna in nazorna, čeprav je razvidnost in berljivost v drugi polovici ali v zadnji tretjini mogoče nekoliko manjša. V samem delu je veliko citatov priznanih filozofov in raznih mislecev, kar delu daje še dodatno težo. Ob tem je potrebno upoštevati, da gre v določenih primerih za precej subjektivno razlago in poglede, ki so širše gledano tudi precej diskutabilni. Dejansko je temeljna usmeritev celotnega dela logoterapevtsko naravnana (V. E. Frankl), čeprav avtor tega nikjer eksplicitno ne omenja. Vsekakor pa uspešno odpira temeljna vrata k dotični problematiki, ki je pereča v celotnem "modernem" svetu.

Slikovit in koncizen je že sam začetek knjige: *"To je knjiga o mladih: mladi se namreč ne počutijo dobro, čeprav se tega zmeraj ne zavedajo. Vzrok pa niso običajne eksistencialne krize, s katerimi je posuta mladost, temveč to, da se okrog njih mota grozljivi gost, nihilizem, vdira v njihova čustva, bega njihove misli, jim briše upe in obzorja, slabi dušo, načenja emocije in tem emocijam jemlje moč. Družine živijo v strahu, šola ne ve več, kaj bi, samo trg se zanima zanje, da jih popelje na pot zabave in potrošništva, tam pa to, kar se troši, niso toliko predmeti, ki v nekaj letih zastarajo, temveč njihovo življenje samo, ki se ne projicira več v prihodnost, v kateri bi si lahko sploh kaj obetali. Sedanjost postane absolutum, ki ga je treba živeti kar se da intenzivno, vendar ne zato, ker bi intenzivnost prinesla veselje, ampak ker obljublja, da bo zakrila tesnobo, ki se pokaže vsakokrat, ko postane okolje brezsmiselna puščava."* (9.)

V slovenskem prostoru je v "strokovnih" člankih ogromno govora o indigo otrocih, o nadarjenosti ter testih nadarjenosti, ki se morajo v OŠ obvezno izvajati, in o tem, kako pomembno je to nadarjenost ugotoviti čim prej. V Sloveniji je npr. v devetem razredu osnovne šole na razred tudi do 15 ali še več odličnjakov. Je to zaradi višje ravni znanja, večje inteligentnosti ter nadarjenosti, kot je bila včasih? Ali zaradi nižje ravni zahtevnosti? Ob vsej tej

nadarjenosti se pojavlja zanimiv paradoks, da namreč na vseh področjih izobraževanja (osnovne šole, srednje šole in fakultete) pereče ugotavljamo, da raven znanja iz leta v leto upada. Galimberti v pričujočem delu navaja rezultate statistične raziskave v Italiji glede jezikovne zmožnosti, ki je pokazala, da je v letu 1976 gimnazijec v povprečju poznal 1500 besed, dvajset let kasneje pa samo še 600. Po njegovem gre ob vseh ostalih posledicah za čustveno nepismenost v smislu izgube jezikovne sposobnosti za poimenovanje občutkov – manjši, kot je osebni besedni repertoar, manj se razmišlja in teže je ovrednotiti oziroma zaznati ali ubesediti čutenja.

Že naslovi poglavij povedo, da je knjigo vsekakor vredno vzeti v roke, npr.: *Bolezni duha, Doba afektov žalosti, Nihilizem in razvrednotenje vseh vrednot, Zaton zahodne kulture, Identiteta in potrditev, Vzgoja srca, Zavzetost profesorjev, Objeztnost učencev, Otopelost srca, Čustvena puščava, Nihilizem, prepojen z mami, Umor, Samomor, Strah pred strašnim in prekletstvo, Generacija stisnjene pesti, Glasba mladih in vdor vznemirljivega, življenje kot poskus, Pričakovanje in upanje.*

S pošteno kritično noto avtor naslovi apél na starše, vzgojitelje, učitelje in celotno družbeno miselnost. Dejansko gre v celotnem delu za zagovor vrednot in smisla življenja.

Sprašuje se, ali ni ravno v tem zanemarjanju mladih povod za zaton naše kulture. Potrebe mladih se zelo jasno zaveda: *"Predvsem danes potrebujejo mladi duševno moč, saj jim tradicija ni več v pomoč in so se plošče, v katere so bili vrezani moralni zakoni, zlomile, izgubil se je smisel za eksistenco in njena smer je postala negotova. Zgodovina ne pripoveduje več o življenju njihovih očetov, besede, s katerimi se očetje obračajo na otroke, pa so negotove in nejasne. Njihove oči se srečujejo, vendar pogosto samo zato, da bi se pogledu izmahnile. Pa vendar mladi – čeprav tega nikoli ne bodo priznali – pričakujejo nekaj oz. nekoga, ki bi jih prepeljal, saj je morje, čez katerega plovejo, grozeče, tudi kadar je videti zaspalo."* (46.).

Skupaj s Miguelom Bana-sayago in Gérardom Schmitom ugotavlja, da tovrstno *"trpljenje nima pravega psihološkega izvora, ampak odseva splošno žalost, značilno za našo sodobno družbo, ki jo prežema stalen občutek negotovosti in nestalnosti"* (21). Jedro krize je v tem, da je prihodnost dobila drugo označbo – prihodnost ni več obljuba, ampak je postala grožnja. Avtor v delu obravnava skorajda vse teme dotične problematike, npr. izvor današnje depresije in vzrok zasvojenosti, ki sta dve plati iste *patologije nezadostnosti*, strah, osamljenost, vzgojo srca, čustveno otopelost, čustveno zanemarjenost, odtujenost samemu sebi, apatičnost,

melanholijo, samomore, razkroj in odsotnost smisla. V osmem poglavju Galimberti obravnava "zločine brez motiva", ki so dejansko posledica zgoraj naštetega. Navaja primer, na katerega je naletel, ki je ne samo simptom teh mladih fantov, ampak simptom celotne družbe (nesmiselne oz. brez smisla). Gre za "fante z nadvoza", ki so brez kakršnegakoli razloga oz. iz kratkočasje metali z avtocestnih nadvozo kamne na vozeče avtomobile pod sabo; kar tako, da bi jih zadeli, kot npr. v kakšni videoigrici (91). In so zadeli in so ubili. Najbolj pereče pa je ravno to, zločin so storili brez kakršnegakoli razloga ali vzroka, ampak "kar tako", brez občutka za razliko med smrtjo in življenjem, dobrim in zlim. Kar pomeni, da je živeti ali umreti na isti ravni, da je vseeno, ker tako in tako nima smisla živeti. Avtor v tem poglavju precej nazorno in razvidno analizira logiko čustev teh "fantov z nadvoza" in celotnega okolja, namreč to, kako je na zadevo odreagiralo in zakaj je bil odziv prav tak.

Prodoren apél Galimberti naslovi na učitelje, za katere je edino merilo usposobljenosti pridobitev neke izobrazbe; o osebnostni celostni zrelosti pa nihče ne sprašuje in je posledično nihče niti ne ugotavlja: *"Šola ima opraviti s tisto začasno fazo v življenju, adolescenco, ko pri komaj zarisani identiteti ne gre kot v odrasli dobi za niha-*

nje med tem, kar smo, in strahom pred tem, da bi izgubili to, kar smo, temveč za dosti bolj dramatičen razkorak med tem, da ne vemo, kdo smo, in strahom, da nam ne bo uspelo biti to, o čemer sanjamo." (27). Ugotavlja pomembno dejstvo, da za učenje in delo z mladimi ni dovolj le diploma, ob tem je temeljnega pomena še "karizma" in zavzetost: *"To so problemi šole, problemi, ki jih učitelji lahko rešujejo samo, če so 'zavzeti' in ne samo 'izobraženi', če je njihovo življenjsko poslanstvo skrb za mlade."* (34.) Opozarja tudi, da *"veliko profesorjev v smehu mladih še vedno ne zna razbrati, ali gre za vzgib veselja ali napoved skorajšnje tragedije"* (28). In da je, ob vsem iskanju rešitev v raznoraznih reformah, spodbudah, programih, dopolnjevanju ..., *"edini zanemarjeni dejavnik pogosta učiteljeva čustvena in intelektualna brezbriznost"* (35). *"Učitelji stopijo v razred. Pa učence sploh pogledajo v obraz? Pogledajo vsakega posebej? Jih kličejo po imenu? Ali samo s priimkom, kadar jih morajo izprašati? Vedo, da je generacija mladih, s katero imajo danes opravka, emotivno strašansko krhka, pa ne po krivdi profesorjev, ampak zaradi zelo hitrih gospodarskih, družbenih in tehnoloških sprememb, ki vplivajo nanjo? Vedo, da se čustvo, če ne najde poti preko besed, zateče k dejanju? Divjemu dejanju ljubezni ali divjemu dejanju nasilja? /.../ Gorje torej, če učenec v šolskih klopih in čustveni brez-*

brižnosti profesorjev vidi samo nekaj kar se da oddaljenega in abstraktnega v svojem življenju, in to v tem plodnem obdobju, v katerem pa slabo posredovano znanje ne napaja navdušenja in prihodnosti.” (85-86.)

Prav tako se zaskrbljeno in senzibilno ter obenem spodbudno obrača na starše, katerih vzgoja in ravnanje je najpomembnejša popotnica za življenje: *“Najprej sem nagovoril učitelje, zdaj pa se obračam na vas, dragi starši; veliko učiteljev vloži prošnjo za predčasno upokožitev, ker ne zdržijo več pri pouku, vi pa nikoli ne morete opustiti starševstva, zato boste mogoče imeli več časa in boste bolj pripravljeni razumeti čustveno puščavo, ki je zdaj očitno že naravno okolje mnogih naših otrok. Puščavo, ki se razteza od neme sedanjosti, v kateri ne zdržijo, saj je vse, kar se zgodi, neznosno, do preteklosti, v kateri so okrepenele ljubezni, ki se niso ukoreninile, ustvarjalnost, ki je ugasnila, še preden je vzniknila, spomini, ki se nimajo na kaj navezati, in to v razdrobljeni osamljenosti, kjer enakost v svoji brezizrazni negibnosti dojema drugo plat resnice, to je, da življenje nima smisla.” (86.)*

Posledice nihilizma in nekakšnega generalnega razvrednotenja čuti in doživlja celotna družba, še najbolj senzibilno pa mladi: *“Zato se mladi počutijo kot tujci v lastnem življenju, v tem plehkem preživljanju dni, ko je biti ali ne biti eno in isto, ne da bi kakršnokoli veselje na-*

redilo življenje lepše od nič, v motnem in gostem ozračju, ki nam zamegljuje pogled na stvari, da se oddaljujejo od življenja, ki samo sebe vedno bolj zaznava kot anonimno in tuje.” (34.)

Sebastjan Kristovič

Pet kratkih ocen

**Monika van Paemel:
Marguerite.**

Prevod Boris A. Novak.
Študentska založba,
Ljubljana 2009
(Zbirka Beletrina)

Marguerite ne zmore le enega: *z nasmehom priznati, da je nemočna*. Babica, ki jo opisuje Monika van Paemel, je superbabica. Kot glava družine in nesporna avtoriteta poskrbi za vse in vsakogar. S svojim odločnim življenjem in nemočno smrtjo je pustila pečat na mali vnukinji, ki *oblikuje samo sebe tako, da skrbno preiskuje babico*. Pripoved kroži okoli spominov nanjo kot mačka okoli vrele kafe. Šele v zadnji tretjini romana, ki predstavlja vnukinjino doživljanje sedanjosti skozi oči svoje babice, pa zares pride do izraza tudi njen tok zavesti. Vendar besedila, ki je nastalo sočasno s prvimi obravnavami modernizma, kljub temu ne moremo šteti za (izrazito) modernistično. Resničnost ni omejena na trenutek izrekanja, zavest ni zadnje merilo vsega in čeprav pripovedovalka išče identiteto, le-ta o(b)staja: skrita v babičini. Njeno zgodbo nam pripoveduje, ker se hoče s pomočjo nagrobnega napisu znebiti njene prisotnosti. Čeprav ji ne uspe, da bi jo dokončno *od-pisala* iz svojega življenja, pa pred nami ustvari prepričljiv in še kako živ portret svoje babice